

Planeta bolnavă

Guy Debord

1971

Astăzi „poluarea” e la modă, exact în același mod în care e și revoluția: ea pune stăpânire pe întreaga viață a societății și este în mod iluzoriu reprezentată în spectacol. Este flecăreală plictisitoare în o aglomerare de scrieri și discursuri eronate și mistificatoare și de fapt prinde pe toată lumea de gât. Se dezvăluie pe sine peste tot ca ideologie și câștigă teren ca un proces real.

Aceste două mișcări opuse – stadiul suprem al producției de mărfuri și proiectul negării sale totale, la fel de bogat în contradicții interne – se dezvoltă împreună. Ele reprezintă cele două fețe prin care o singură mișcare socială (mult așteptată și deseori prevăzută în figuri parțiale inadecvate) se manifestă: imposibilitatea continuării funcționării capitalismului.

Epoca ce are toate mijloacele tehnice necesare pentru a altera în mod absolut condițiile de viață ale întregii planete este, de asemenea, epoca ce prin aceeași dezvoltare tehnică și științifică separată dispune de toate mijloacele de control și, indubitabil, de precizia matematică pentru a măsura cu exactitate dinainte unde și când, sporirea automată a forței de muncă alienate a societății divizate în clase va duce: adică să măsoare rapida degradare a condițiilor de supraviețuire în sensul cel mai general și trivial al cuvântului.

În timp ce reacționarii imbecili încă sunt împotriva unei critici estetice la toate acestea și se consideră ei înșiși lucizi și moderni când pretind să se căsătorească cu propriul secol proclamând că autostrada și Sarcelles au propria lor frumusețe, ce trebuie preferată disconfortului vechilor cartiere pitorești, sau, remarcând grav că toată populația mănâncă mai bine, în ciuda celor nostalgici după mâncare bună, problema degradării totalității mediului uman și natural deja încetează complet să se mai pune pe sine pe planul așa-zisei calități antice, estetice sau altfel, și devine în mod radical problema posibilității materiale de existență a unei lumi ce urmărește o asemenea mișcare. Această imposibilitate este de fapt deja perfect demonstrată de toată cunoașterea științifică separată ce acum doar discută despre (data de) expirare și despre paliativele pe care, dacă le aplicăm zeloși, pot doar să o amâne puțin. O asemenea știință poate doar să însoțească pe drumul către distrugere o lume ce a produs-o și o are, dar care e forțată să facă aceasta cu ochii deschiși. Se conturează astfel, până la caricatură, inutilitatea cunoșterii fără utilizare.

Se măsoară și se extrapolează cu excelentă precizie rapida augmentare a poluării chimice din aer; din apa râurilor, lacurilor și chiar a oceanelor; și ireversibila augmentare a radioactivității acumulate prin dezvoltarea pașnică a energiei nucleare;¹ efectele gălăgiei; invazia spațiului de către plasticuri ce pot pretinde o eternitate a depozitului universal de deșeuri; rata crescută a natalității; falsificarea fără sens a alimentelor;² Lepra urbanistică ce se ridică peste ceea ce era localitatea și țara; astfel boala mentală – incluzând frica nevrotică și halucinațiile care nu vor întârzia să apară și să se multiplice chiar pe tema poluării, despre care peste tot se prezintă o imagine alarmantă – și sinuciderea, a cărei rată de creștere deja o egalează pe cea a construcției unui asemenea mediu (ca să nu mai pomenim de efectele războiului atomic sau bacteriologic, ale cărui mijloace sunt la locul lor ca sabia lui Damocles, însă evident rămânând evitabile.)

Pe scurt, dacă scara și realitatea „Terorii anului 1000” sunt încă un subiect controversat printre istorici, Teroarea anului 2000, este de asemenea bine fondată; este de acum înainte o certitudine științifică. Cu toate acestea, ceea ce se întâmplă nu este fundamental nou; este pur și simplu concluzia forțată a unui proces vechi. O societate care este întotdeauna mai bolnavă, însă întotdeauna mai puternică, a re-creat în mod concret peste tot lumea ca mediu și decor al bolii sale, o planetă bolnavă. O societate ce încă tot nu a devenit omogenă și care nu se determină pe sine, însă este întotdeauna mai determinată de o parte a ei care se pune pe sine deasupra restului și care îi este exterioară, a dezvoltat o mișcare ce domină naturi, dar care nu este ea însăși dominată. Prin propria sa mișcare, capitalismul a furnizat în sfârșit dovada că nu mai poate dezvolta forțele de producție; și că aceasta nu ține (pur și simplu) de cantitate, cum credeau unii că înțeleg, ci de calitate.³

¹ Vezi eseul lui Jaime Semprun *Abyss* (1986).

² Vezi eseul lui Guy Debord's *Abat-Faim* (1985).

³ Vezi „Censor” (Gianfranco Sanguinetti & Guy Debord), în special Chapter VII.

Între timp, pentru gândirea burgheză, metodologic, doar cantitativul este serios, măsurabil, efectiv; și calitativul este doar decorația incertă, subiectivă sau artistică a realului, ce se estimează prin greutatea sa reală. Acest punct am ajuns capitalismul și noi să îl demonstrăm.

Stăpânii societății sunt datori să vorbească de poluare și să o combată (pentru că, până la urmă, ei trăiesc pe aceeași planetă ca și noi și acesta este singurul sens în care poate cineva să admită că dezvoltarea capitalismului a realizat cu adevărat o anume fuziune a claselor) pentru a o disimula: pentru că simplul adevăr al „efectelor dăunătoare”⁴ și al riscurilor curente sunt suficiente pentru a constitui un factor imens⁵ în revoltă, o cerere materialistă a exploataților, la fel de vitală ca lupta proletariatului secolului al 19-lea pentru puțința de a mânca. După eșecul fundamental al reformismelor trecutului – ce au aspirat la soluția definitivă a problemei claselor – un nou reformism se delimitează, unul ce ascultă de aceleași necesități ca și cele precedente: să unghie mașina și să facă loc la noi ocazii de profit pentru întreprinderi de vârf. Cel mai modern sector al industriei se aruncă asupra diferitelor paliative pentru poluare (otrăvire), ca o nouă deschidere, una ce este mai profitabilă decât o bună parte a capitalului monopolizat de către Stat pentru folosințele și manevrele sale. Însă dacă acest nou reformism are garanția eșecului său de la bun început, pentru exact aceleași motive ca și eșecurile celor trecute, este radical diferit în sensul că nu mai are timp.

Dezvoltarea producției a fost până acum verificată întru totul ca o realizare a economiei politice: creșterea sărăciei, ce a invadat și a dăunat mediului vieții. Societatea în care muncitorii se sinucid la locul de muncă și care nu pot decât să contemple rezultatul, oferit vederii și respirației lor, înțeleg că rezultatul general al muncii alienate e moartea. În societatea economiei supra-dezvoltate, totul a intrat în sfera bunurilor economice, chiar și apa de izvor și aerul orașelor, adică totul a ajuns să reprezinte răul economic, „negarea perfecționată a omului”, ce își așteaptă acum concluzia perfect materială. Conflictul forțelor productive moderne și a relațiilor de producție burgheze sau birocratice ale societății capitaliste a intrat în faza sa finală. Producția non-vieții ce și-a urmărit tot mai mult procesul linear și cumulativ; învinge un ultim prag în calea progresului său, acum producând direct moartea.

Astăzi, ultima funcțiune, declarată, esențială, a economiei dezvoltate, peste tot în lume unde marfa-muncă stăpânește și asigură toată puterea patronilor săi, este producerea de slujbe. Ne aflăm astfel foarte departe de ideile „progresive” ale secolului trecut privitoare la scăderea muncii umane prin multiplicare științifică și tehnică a productivității, care trebuia să asigure mai ușor satisfacția nevoilor recunoscute în prealabil ca fiind reale și fără o alterare fundamentală a calității bunurilor ce au devenit disponibile. Ține de prezent „producerea de slujbe”, chiar și în țările lipsite de conaționali, adică a folosi munca umană ca muncă alienată, ca salariat,⁶ care face „tot restul”; astfel se pune în pericol în mod stupid baza vieții speciei, în prezent mai fragilă decât gândirea unui Kennedy sau a unui Breshnev.

Oceanul antic este indiferent la poluare, însă istoria nu este. Poate fi salvată doar prin abolirea muncii-marfă. Și niciodată nu a avut conștiința istorică o nevoie mai urgentă de a-și domina lumea, deoarece dușmanul ce îi bate la poartă nu mai este o iluzie, ci propria-i moarte.

Când săracii stăpâni ai societății, al căror sfârșit îl prevedem, care este chiar mai rău decât toate condamnările ce au fost aruncate pe cei mai radicali utopiști, trebuie să mărturisească că mediul ne-a devenit social, că gestionarea tuturor aspectelor – incluzând ierburile câmpului, (chiar) puțința de a bea, posibilitatea de a dormi fără a trebui administrate prea multe somnifere ori a se putea spăla fără a suferi din cauza alergiilor – a devenit o chestiune politică, se vede foarte clar cum vechea politică specializată este complet terminată.

Este terminată în suprema formă a voluntarismului său: puterea totalitară, birocratică a așa-ziselor regimuri socialiste, pentru că birocrații de la putere nu s-au arătat capabili să gestioneze stadiul precedent al economiei capitaliste. Dacă poluează mult mai puțin – doar Statele Unite produc 50% din poluarea lumii – este pentru că sunt mult mai săraci. Ei nu pot ca în China de exemplu, unde, alocând

⁴ În franceză aici: nuisances. Textele la care se face referire în notele [1] și [2] au fost publicate în L'Encyclopedie des Nuisances, fondată de Jaime Semprun în 1984.

⁵ În franceză aici: facteur, adică atât „factor” cât și „purtător” al aceluia factor sunt sugerate.

⁶ În franceză un neologism ce combină „salariu” și „proletariat,” pentru a produce un proletariat care primește un salariu.

o parte disproporționată a bugetului-sărăcie, ei pot să-și permită prestigiul-poluare al puterilor sărace: câteva redescoperiri și perfecționări în tehnicile războiului termonuclear, sau mai exact spectacolul său amenințător. Atât de multă sărăcie, atât materială cât și mentală, spijinită de atât de mult terorism, condamnă birocrațiile la putere. Și ce a condamnat cea mai modernizată putere burgheză a fost rezultatul insuportabil a atâta bogăție otrăvită. Așa-zisa gestiune democratică a capitalismului (indiferent de țară) nu oferă decât alegeri-demisii ce, cum s-a văzut întotdeauna, nu schimbă nimic în ansamblu și schimbă și mai puțin în deatliile unei societăți bazate pe clase ce își imaginează că va dura indefinit. Ei nu schimbă nimic, mai mult, în momentul în care această gestiune se panichează și pentru a rezolva probleme secundare însă de o mai mare urgență, se preface a dori ceva directive vagi de la electoratul alienat și cretinizat (SUA, Italia, UK, Franța). Toți observatorii specializați au ridicat întotdeauna întrebarea – fără a se obosi să răspundă ei înșiși – că votantul nu-și schimbă aproape niciodată „opinia”: aceasta pentru că votantul este cineva care pentru un moment își asumă rolul abstract care este precis destinat să-l împiedice a fi el însuși și să se schimbe (mecanismul a fost demonstrat de sute de ori, la fel de mult de către analize politice demistificate cât și de explicațiile psihanalizei revoluționare). Votantul nu se mai schimbă când se schimbă lumea în jurul său întotdeauna mai brusc și, în măsura în care el este votant, el nu se schimbă nici măcar în ajunul sfârșitului lumii. Fiecare sistem reprezentativ este în mod esențial conservator, întrucât condițiile de existență ale societății capitaliste n-au fost niciodată conservate: sunt modificate fără întrerupere și întotdeauna mai repede, însă decizia – întotdeauna la bază o decizie pentru a lăsa același procesul producției comerciale – este lăsată cu totul specialiștilor în advertising, care sunt singuri pe cale sau chiar în concurență cu aceia care vor face același lucru și în plus îl vor anunța cu voce tare. Între timp, omul care votează „liber” cu Gaulliști sau cu F.C.P.⁷ la fel de mult ca omul care e constrâns și forțat să voteze pentru un Gomulka,⁸ e capabil să arate ceea ce este el cu adevărat, săptămâna viitoare, participând într-o grevă sau o insurecție.⁹

Pe partea sa statistică și regulatoare, așa-zisa „luptă împotriva poluării”, la început creează noi specializări, servicii ministeriale, slujbe¹⁰ și avansări birocratice. Iar eficacitatea sa va fi complet determinată prin asemenea mijloace. Poate deveni un efort real doar prin transformarea curentului sistem de producție din rădăcini. Și poate fi ferm aplicat doar în momentul în care toate deciziile – la care s-a ajuns în mod democratic, în deplina cunoștință a situației, de către producători – va fi în fiecare moment controlat și executat de către producătorii înșiși (de exemplu vapoarele vor continua să-și deverseze uleiul în mare atâta timp cât nu vor opera sub autoritatea sovietelor reale ale mărilor.)

Pentru a decide asupra și a executa toate acestea, este necesar ca producătorii să devină adulți; este necesar ca ei să dețină toată puterea.

Optimismul științific al secolului al 19-lea s-a surpat în trei zone esențiale. În primul rând, pretenția de a garanta revoluția ca fiind rezoluția fericită la conflictul existent (aceasta fiind iluzia hegelienilor de stânga și a marxștilor, cea mai puțin experimentată de intelighenția burgheză, însă cea mai bogată și, în final cea mai puțin iluzorie). În al doilea rând, viziunea coerentă asupra universului, sau mai simplu, asupra materiei. În al treilea rând, aprecierea euforică și lineară a dezvoltării forțelor productive. Dacă dominăm prima zonă, am rezolvat-o de asemenea pe cea de-a treia, și mai târziu vom face din cea de-a doua preocuparea noastră principală. Nu este necesar să tratăm simptomele, ci mai degrabă boala în sine. Astăzi, frica este peste tot; o vom lăsa în urmă doar având încredere în propriile noastre forțe, în propria noastră capacitate de a distruge toată alienarea existentă și toate imaginile puterii care ne scapă; punând totul în afară de persoana noastră în puterea Consiliilor Muncitorești care în orice moment posedă și reconstruiesc totalitatea lumii, adică, în puterea unei adevărate raționalități, o nouă legitimare.

Privind probleme ale „naturalului” și ale mediilor construite, rata natalității, producția, „nebulia”, etc., nu va fi o alegere între sărbătoare și nefericire, ci pe de-o parte – în mod conștient și la fiecare

⁷ Partidul comunist francez.

⁸ Wladyslaw Gomulka, un comunist polonez.

⁹ În Decembrie 1970, cu puțin timp înainte ca acest text să fie scris, o masivă insurecție anti-comunist a avut loc în Polonia.

¹⁰ Engleză în original.

pas – între o mie de posibilități fericite sau dezastruoase care sunt relativ corectabile și, pe de altă parte anihilare. Alegerile teribile ale viitorului apoiat lasă această alternativă: democrație totală sau birocrație totală. Cei ce se îndoiesc de democrația totală trebuie să depună un efort să și-o demonstreze ei înșiși, furnizând condițiile în care să se întâmple, sau altfel nu le rămâne decât să-și cumpere mormântul în rate, pentru că „s-a văzut Autoritatea cum lucrează, iar lucrările ei o condamnă” (Joseph Dejacque).¹¹

„Revoluție sau moarte”: acest slogan nu mai este expresia lirică a conștiinței ce se revoltă, este ultimul cuvânt al gândirii științifice a secolului.¹²

Se poate aplica atât pericolelor ce pasc specia cât și imposibilității adeziunii indivizilor. În această spocietate, în care (după cum se știe) suicidul progresează (rapid), specialiștii trebuie să recunoască cu un anume resentiment că ei au fost reduși la aproape nimic în Mai 1968. Fără a o arăta precis în timpul asaltului, primăvara a obținut de asemenea un cer frumos, pentru că câteva mașini au fost arse, iar tuturor celorlalte le lipsea benzina necesară poluării. Când plouă, când sunt nori falși deasupra Parisului, nu uitați niciodată faptul că este vina Statului. Producția industrială alienată cauzează ploaia. Revoluția face loc vremii frumoase.

Scris de Guy Debord, 1971. Publicat postum la Gallimard, în 2004.

¹¹ Anarho-comunist francez(1821-1864).

¹² „Câteodată, în prosperitatea capitalistă curentă din Franța, îți vine să strigi: ‘Păzea! Revoluție sau moarte. . .’ Aceasta nu înseamnă, ‘Să murim pentru revoluție,’ ci, mai degrabă ‘Dacă nu vrem să murim, să facem revoluția, rapid, total.’” Henri Lefebvre, introducere la Spațiu și Politică, (1973).

Biblioteca Anarhistă

Guy Debord
Planeta bolnavă
1971

Pre luat la 15.12.2022 de la <https://centruldecultura.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org